

GÜVENLİK TOPLULUĞU

Prof.Dr. Mitat Çelikpala
Kadir Has Üniversitesi
mitat@khas.edu.tr

ÖZET

Güvenlik Topluluğu, 1950'lerden bu yana anarşik yapıdaki uluslararası sistemde güvenli alanlarını anlamada/açıklamada kullanılmaktadır. Barışın ne düzeyde kalıcı ve istikrarlı olabileceği sorusuna cevap arayan yaklaşımın kurucu ismi Karl Deutsch, modern demokratik hükümetler arasında sosyal etkileşim ve iletişimin artırılması yoluyla bir devletin bir diğeri için tehdit oluşturmadığı güvenli bir topluluğun inşa edilebileceğini savunmuştur. Sosyal iletişim ve etkileşimi temel alarak oluşturulacak 'biz' bilinci, önce topluluk üyeleri arasında, sonra da farklı güvenlik topluluklarının kurulması sayesinde, dünya çapında savaşı gerçekleşmesi imkânsız bir olguya dönüştürecek ve barışı hakim kılacaktır. Emanuel Adler ve Michael Barnett de Soğuk Savaş'ın ardından AB ve NATO gibi yapılar üzerinden İnşacı bir yaklaşımla kavramı yeniden gündeme taşıyarak, ideolojik rekabetin kaybolduğu ve küreselleşmenin öne çıktığı ortamda, güvenlik topluluğunu açıklamaya çalışan yeni bakış açılarına esin kaynağı olmuştur.

ATIF İÇİN: Çelikpala, Mitat, "Güvenlik Topluluğu", *Güvenlik Yazıları Serisi*, No.43, Kasım 2019.
https://trguvenlikportali.com/wp-content/uploads/2019/12/GuvenlikToplulugu_MitatCelikpala_v.1.pdf
DOI: 10.13140/RG.2.2.10569.90727

İletişim süreçlerinin etkin biçimde kullanımı ile bilgi ve malların serbest dolaşımı devletler arasında ortak bir 'biz' bilincini oluşturabilir. Böylece karşılıklı empati, güven ve ortak çıkarlar üzerine inşa edilecek bir güvenlik topluluğunun ortaya çıkması mümkündür.

Giriş

Soğuk Savaş dönemine hâkim olan devlet merkezli açıklamalara odaklı gerçekçi yaklaşıma bir cevap olarak karşımıza çıkan 'Güvenlik Topluluğu' (*Security Community*) kavramını Uluslararası İlişkiler (UI) literatürüne kazandıran isim Karl W. Deutsch'tur. Anarşik yapıya sahip uluslararası sistemde 'barışın ne düzeyde kalıcı ve istikrarlı olabileceği' sorusuna cevap arayan Deutsch'ün önerisi, modern demokratik hükümetler arasında sosyal etkileşim ve iletişimin artırılması yoluyla bir devletin bir diğeri için tehdit oluşturmadığı güvenli bir topluluğun inşasıydı (1957). Deutsch'un önerdiği modelde etkin sonuçlara ulaşılmasını sağlayacak faktör sosyal iletişim ve etkileşimdir. Güvenlik topluluğu olarak adlandırdığı yapıda, iletişim ve etkileşim sayesinde 'biz' bilinci gelişecek ve topluluk üyeleri arasında savaş, hatta şiddet gerçekleşmesi imkânsız bir olgu haline dönüşecekti. Deutsch'ün modeli, her ne kadar idealist değerlendirmeleriyle ilgi çekse de özellikle siyasi öngörülerinin belirsizliği nedeniyle Soğuk Savaş dönemi kuramcı ve uygulamacılardan destek bulamamıştır. Soğuk Savaş sonrası dönemde, ideolojik rekabetin kaybolduğu ve küreselleşmenin öne çıktığı ortamda, kavramın yeniden ilgi çektiği, özellikle Avrupa Birliği'ni (AB) adeta bir güvenlik topluluğu biçiminde açıklayan yaklaşımlara esin kaynağı oluşturduğu görülmektedir. Bu çerçevede Emanuel Adler ve Michael Barnett'in Deutsch'un çalışmalarından hareketle ve İnşacı bir yaklaşımla AB ve NATO'ya odaklandıkları çalışmaları dikkat çekmektedir (1998).

Kavramın Kökenleri

Güvenlik topluluğu kavramı, Karl. W. Deutsch tarafından, Soğuk Savaş'ın rekabetçi ortamında, savaşın kaçınılmaz kader olmadığı bir uluslararası sistemin mümkün olabileceği varsayımıyla ortaya atılmıştır. Deutsch, iletişim süreçlerinin etkin biçimde kullanımıyla, bilginin ve malların serbestçe dolaşımının mümkün olabileceğini, bu durumun da devletler arasında bütünleşme yaratarak ortak bir 'biz' bilincini oluşturabileceğini savunur. Böylece karşılıklı empati, güven ve ortak çıkarlar üzerine inşa edilecek bu tür bir güvenlik topluluğunun ortaya çıkması mümkün olabilecektir. Bu bakış açısıyla Deutsch, güvenlik topluluğunu "ortak sosyal sorunların çözümünün fiziki şiddete başvurmadan sadece 'barışçıl yollarla' çözülmesi gerektiğine ve çözülebileceğine inanan 'bir grup' insanın oluşturduğu topluluk" olarak niteler (Deutsch et al 1957: 6). Sosyolojik yaklaşımını, sosyal yapıdan önce ulusal düzeye, sonrasında da uluslararası seviyeye uyarlamaya çalışır. Farklı bir söylemle, Deutsch'un yaklaşımında, ortak değerlerin oluşumunu

**Benzer
nitelikteki
toplular
arasında ortak
değerlere dayalı
karşılıklı güvenin
oluşturulması
barışı
sağlamadaki en
temel faktördür.**

devletlerden çok toplumların karşılıklı ilişkiler geliştirmesinin sağlayacağı tezi savunulmaktadır. Benzer nitelikteki toplumlar arasında ortak değerlere dayalı karşılıklı güvenin oluşturulması da barışı sağlamadaki en temel faktördür. Bunu sağlayacak araç ise toplumsal iletişimdir. Toplumsal iletişim, bir devletin sınırları içindeki halkla sınırlı olmadığından farklı devletlerdeki toplumlar arasında kurulacak iletişim, ulus içinde olduğu türden bir oydaşma etkisi yaratacak ve sınır aşan (*transnational*) güvenlik topluluklarının kurulmasına destek olacaktır.

Deutsch, iki tür güvenlik topluluğu tanımlar: Birleşmiş/katılmış (*amalgamated*) ve çoğulcu (*pluralistic*). İlk türde birbirinden bağımsız iki ayrı birim yasal biçimde birleşme/katılma yoluyla bir tür ortak hükümet ya da yönetim oluştururlar. Bu yapıda her bir birim, bir düzeyde de olsa egemenliğe sahiptir ama ortak ve hayati kararlar güçlü üst yapı unsurlarınca alınır. Deutsch'un katılmış güvenlik topluluğuna örnek olarak gösterdiği yapılanma Amerika Birleşik Devletleri'dir. Bu örnekte eyaletler belirli konularda egemen haklar kullanıp kendi kararlarını alabilirlerken, topluluğun genelini ilgilendiren temel meseleler Temsilciler Meclisi, Senato ya da federal hükümet gibi güçlü federal yapıların yetki alanındadır. Çoğulcu güvenlik topluluğu ise birbirinden bağımsız egemen unsurlarca ortak değerler ve çıkarlar üzerinden kurulan yapılardır. Bu topluluklar, yasal yollarla bağlayıcı bir takım üst yönetim yapılanmaları oluşturmazlar. Katılmış güvenlik topluluğundan farklı olarak her birim egemenlik açısından tamamen bağımsız kimliğini korur ve hiçbir koşulda bu yetkilerini güvenlik topluluğunun bağımsız kurumlarına devretmez. Deutsch, bu türde güvenlik topluluğuna örnek olarak da 1815'ten sonra ABD ile Kanada arasında ya da 1905 sonrasında İsveç ile Norveç arasında kurulan birliktelikleri verir (Diez et al 2011: 199).

Deutsch, bir güvenlik topluluğunun hangi koşullar altında oluşabileceğine ilişkin kuramsal soruya cevaben birbiri ile geçişken dört koşulun bütünleştirici varlığının gerektiğini ileri sürer. İlk olarak, güvenlik toplulukları ancak ticaret ya da ulaşım bağlamında birbirleriyle uyumlu devletler arasında oluşturulabilir. İkinci olarak, bu devletler birbirleriyle iletişim içinde olmalıdırlar. Üçüncü olarak, bu devletler kuracakları işbirliği mekanizmaları sayesinde çeşitli avantajlara sahip olacaklarına inanmalıdırlar. Son olarak, sadakat hissi oluşturabilmek adına biri diğerinin kimliği konusunda bilgi sahibi olmalıdır. Deutsch, bu temel faktörlere ek olarak, katılmış güvenlik topluluğu oluşturabilmek için ortak kurumların oluşturulması, siyasal bağlılık ya da sadakat ile ortak çıkar gibi oniki ek toplumsal ve ekonomik koşul daha sayar. Çoğulcu güvenlik topluluğunun oluşturulması ise tarafların siyasal

Deutsch'un çalışmaları, uluslararası sistemi anarşik ve ana aktörünü devlet kabul ettiği için realist, analiz birimi olarak sistemi aldığı için davranışsal, barış amacı taşımaya ve bu doğrultuda ittifaklar kurulmasını gerekli görmesi bakımından idealist önermeler taşımaktadır.

normlarının uyumu, bir diğerinin ihtiyaçlarına cevap verebilme kapasitesi ve karşılıklı güvenin düzeyi gibi farklı siyasal koşulları gerektirir (Deutsch et al 1957: 115). Sonuçta güvenlik topluluğunun kurumsallaşması sürecinde ortak karar alma ve sorun çözme kapasitesi ve mekanizmalarının oluşturulması öncelik olarak belirginleşmektedir.

Deutsch'un çalışmaları realizmden izler taşıyan fakat idealizme de göndermeler yapan davranışsal bir yöntem izlemektedir. Dedeoğlu'nun değerlendirmesiyle (2004: 9) Deutsch'un çalışmaları, uluslararası sistemi anarşik ve ana aktörü de devlet olarak kabul ettiği için realist, analiz birimi olarak sistemi aldığı için davranışsal, barış amacı taşımaya ve bu amaç doğrultusunda ittifaklar kurulmasını gerekli görmesi bakımından da idealist önermeleri taşımaktadır. Deutsch, 1960'ların sonlarında yaptığı çalışmalarda, 'toplumun her düzeyinde geliştirilen iletişimin toplumsal homojenliğe katkıda bulunacağı' yönündeki savını uluslararası alana taşımış ve bütünleşmeyi çatışmacı ve kaotik uluslararası sistemde nihai bir kurtuluş olarak kabul etmiştir. Deutsch'un çalışmaları ideolojik rekabetin hakim olduğu iki kutuplu düzende, dönemin kuramcı ve uygulamacılardan destek bulmamıştır. Yaklaşım, ideolojik rekabetin kaybolduğu ve küreselleşmenin öne çıktığı Soğuk Savaş sonrası dönemde yeniden ilgi çekmiş, özellikle Avrupa Birliği'ni (AB) adeta bir güvenlik topluluğu biçiminde açıklayan yaklaşımlara esin kaynağı oluşturmuştur. Bu çerçevede Emanuel Adler ve Michael Barnett'in Deutsch'un çalışmalarından hareketle ve İnşacı bir yaklaşımla AB ve NATO'ya odaklandıkları çalışmaları dikkat çekmektedir (1998).

Adler ve Barnett'in çalışmaları daha ziyade çoğulcu güvenlik topluluğunun oluşturulması ve gelişimine odaklanmıştır. İkili, çoğulcu güvenlik topluluğunu, "vatandaşları barışçıl bir dönüşüm için ortak beklentilere sahip, egemen devletlerden oluşan ulus üstü bölgeler" biçiminde tanımlar (Adler ve Barnett 1998: 30). Adler ve Barnett'in çoğulcu güvenlik topluluğu, her halükârda egemen devletlerce oluşturulmuş bir tür bölgesel merkezi iktidarın da bulunduğu ortak güvenlik mekanizmasına işaret etmektedir. Çoğulcu güvenlik toplulukları, kurumsallaşma düzeyleri ya da üyelerin birbirlerine olan güven seviyeleri gibi farklı kıstaslara bağlı olarak sınıflandırılabilirler. İkili bu çerçevede gevşek ve sıkı biçimde birleşmiş çoğulcu güvenlik topluluğu adı altında ideal bir sınıflandırma geliştirmişlerdir. Gevşek çoğulcu güvenlik topluluğunda ortak kimlik ve birlikteliği anlamlandırma bağlamında asgari tanımlamalar söz konusudur. Topluluğu oluşturan unsurlar arasında, birbirlerine yönelik herhangi bir tehdidin söz konusu olmadığı yönünde asgari bir anlayış hakimdir. İkilinin bu türe verdikleri en somut örnek NATO'dur. Sıkı çoğulcu güvenlik topluluğunda ise tarafların birlikteliklerini daha üst

Farklı güvenlik topluluklarının kurulması vasıtasıyla küresel düzeyde savaş gerçekleşmesi imkânsız bir olgu haline dönüştürülerek barış kalıcı ve istikrarlı biçimde hâkim kılınabilir.

seviyelere taşıma yönünde iradeleri ve kurumsallaşma çabaları söz konusudur. Bu türde bir sıkı çoğulcu güvenlik topluluğu örneği ise AB'dir.

Adler ve Barnett, kalıcı barışın devamlılığını sağlayacak bir güvenlik topluluğunun inşasını mümkün kılacak şartları ortaya koymaya çalıştıkları değerlendirmelerini üç katmanlı bir kuramsal çerçeveye dayandırmışlardır. İlk katmanda, teknolojiye yaşanan değişimler, dış tehditler ya da sosyal gerçekliğin yeni tanımlarının gelişiminin devletlerin ilişkilerini uyumlaştırma isteklerine etkisi gibi maddi ve maddi olmayan tetikleyici unsurlar yer almaktadır. İkinci katman ortaklar arasındaki sosyal etkileşimin çevrelerinde yarattığı değişim ve dönüşümler yer alır. Burada ikili, güç ve fikirler gibi yapısal unsurlar ile sosyal öğrenme sürecine dair unsurlar arasında farklılaşmaya gitmektedir. Bu ayrılaşmanın yarattığı dinamik süreç bizi güvenin oluşumu ve ortak kimlik inşasının gerçekleştiği üçüncü katmana taşır. Bu katmanlar içerisinde de güvenlik topluluğunun gelişiminde gözlemleyeceğimiz farklı aşamalar söz konusudur. Başlangıç (*nascent*) aşamasında, ilgili aktörler aslında bölgesel bütünleşmeyi öngören bir siyasal yapı oluşturma konusunda çok da bilinçli olmayabilirler. Ama etkileşime meyillidirler. Buna bağlı olarak ikinci aşama olan yükselme/etkinleşme (*ascendant*) aşamasında artan sayıda etkileşimin sonucu olarak çeşitli kurum ve kuruluşlar zaman içinde gelişmeye başlar. Bu süreçte taraflar arasında karşılıklı güvenin giderek boyutlandığı, tarafların kimliklerini birbirleri ile uyumlu hale getirdikleri ve kavramsal bir ortaklık algısının oluştuğu görülür. Olgunluk (*mature*) aşamasında ise ortak kimlik artık oluşmuştur ve taraflar karşılıklı etkileşimlerini sağlam ortak kurumsal yapılar ve kuralları çerçevesinde devam ettirirler. Bu aşamaya ulaşılması artık savaş ya da şiddetin yaşanmasının mümkün olmayacağı aşamaya ulaşıldığı anlamına gelmektedir (Adler ve Barnett 1998: 49-55).

Sonuç

Realist yaklaşımın hâkim olduğu ve ağır bir ideolojik rekabetin şekillendirdiği Soğuk Savaş döneminin güvenlik arayış ve anlayışına barışı tesis etmek amacıyla alternatif bir cevap olarak üretilen güvenlik topluluğu kavramı, Soğuk Savaş sonrası dönemde güvenlik ve güvensizlik kavramlarını anlama ve açıklamada kullanılmıştır. Deutsch, doğası gereği anarşik yapıya sahip olan uluslararası sistemde, kalıcı ve istikrarlı bir barış tesis etmenin mümkün olduğu savunmuştur. Modern demokratik hükümetler arasında geliştirilecek sosyal etkileşim ve sayesinde bir devletin diğeri için tehdit oluşturmadığı güvenli bir topluluk inşa edilebilirdi. Deutsch'ün güvenlik topluluğu olarak adlandırdığı bu yapıda, sosyal iletişim ve etkileşim aracılığıyla, topluluk üyeleri arasında bir tür 'biz' bilinci yaratılacak ve sonrasında da farklı

güvenlik topluluklarının kurulması vasıtasıyla küresel düzeyde savaş gerçekleşmesi imkânsız bir olgu haline dönüştürülerek barış kalıcı ve istikrarlı bir biçimde hâkim kılınacaktı. Bu yaklaşım, akademik dünyada ilgi çekmekle birlikte siyasi öngörülerinin belirsizliği nedeniyle Soğuk Savaş dönemi kuramcı ve uygulamacılardan destek bulmamıştır.

Soğuk Savaş'ın sona ermesi ile birlikte Emanuel Adler ve Michael Barnett'in Deutsch'un çalışmalarından hareketle ve İnşacı bir yaklaşımla geliştirdikleri kuramsal yaklaşımın AB ve NATO gibi yapılar sayesinde güvenlik topluluğu kavramını yeniden gündeme taşıdığı görülmektedir. İkilinin çalışmaları, ideolojik rekabetin kaybolduğu ve küreselleşmenin öne çıktığı ortamda, güvenlik topluluğu kavramını yeniden gündeme taşıdığı, özellikle AB ve NATO'yu başarılı ve etkin birer güvenlik topluluğu biçiminde açıklayan çalışmaların esin kaynağı olmuştur.

KAYNAKÇA

Deutsch, Karl W. et al. (1957). *Political Community and the North Atlantic Area: International Organization in the Light of Historical Experience*, Princeton, NJ: Princeton University Press.

Diez, Thomas, Ingvild Bode ve Aleksandra Fernandes Da Costa (2011). “Security Dilemma”, *Key Concepts in International Relations*, Londra: Sage, ss.204-208.

Dedeoğlu, Beril (2004). “Yeniden Güvenlik Topluluğu: Benzerliklerin Karşılıklı Bağımlılığından Farklılıkların Birlikteliğine”, *Uluslararası İlişkiler*, Cilt 1, Sayı 4, ss.1- 21.

EK OKUMA

Adler, Emanuel ve Michael Barnett (der.), (1998). *Security Communities*. Cambridge: Cambridge University Press.

Väyrynen, Raimo (2000). “Stable Peace Through Security Communities? Steps Towards Theory Building”, Arie M. Kacowicz, et al. (der.), *Stable Peace amongst Nations*. Boston: Rowman & Littlefield, ss.108–29.

Uluslararası İlişkiler Konseyi (UİK) Derneği, Türkiye’de uluslararası ilişkiler çalışmalarının gelişimine katkıda bulunmak, ilgili alanlarda çalışanları bir araya getirmek ve çalışmalarını desteklemek amacıyla bir grup akademisyen, medya çalışanı ve dışişleri mensubu tarafından 2004 yılında tarihinde kurulmuştur. 2010 yılından beri *International Studies Association* (ISA) ortak kuruluşu ve 2016’dan beri de *Balkan Political Science Association* (BPSA) üyesi olan UİK, iki yılda bir düzenlediği *Uluslararası İlişkiler Çalışmaları ve Eğitimi Kongresi* ile *Güvenlik Akademisi* ve *Dış Politika Akademisi* eğitim programlarını gerçekleştirmektedir. Uluslararası İlişkiler disiplininin Türkiye’deki gelişimine katkı yapmış öğretim üyelerine yönelik *Ustalara Saygı Ödülü* ile genç akademisyenlere yönelik *Teşvik Ödülü* veren UİK, başta *Uluslararası İlişkiler* dergisi ile *Güvenlik Çalışmaları* serisi olmak üzere kapsamlı bir yayım programı ile *Güvenlik Portalı* (GP), *Türkiye Barışı Koruma Veri Tabanı* (TÜBAKOV), *Kavram Avcıları* ve *Black Sea Young Reformers Fellowship* (BSYRF) projelerini hayata geçirmiştir.

UİK hakkında daha fazla bilgi almak için, lütfen [web sayfasını](https://www.uik.org.tr) (https://www.uik.org.tr) ziyaret ediniz.

© UİK 2019

Bu çalışmanın telif hakları Uluslararası İlişkiler Konseyi (UİK)’e ait olup, 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu uyarınca kaynak gösterilerek kısmen yapılacak makul alıntılar dışında, hiçbir şekilde önceden izin alınmaksızın kullanılamaz, yeniden yayımlanamaz. Bu çalışmada yer alan değerlendirmeler yazarına aittir; UİK’in kurumsal görüşünü yansıtmamaktadır.

Güvenlik Yazıları, NATO Kamu Diplomasisi Birimi tarafından desteklenmektedir.

Security Papers are supported by the NATO Public Diplomacy Division.